

Ващенко І.В., Карамушка Т.В., Катасанов О.М., Шостя І.В., Омелянюк С.М.

КОНЦЕПТИ «КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ» ТА «ІНТРАПЕРСОНАЛЬНИЙ КОНФЛІКТ» В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

В статті розглянуто соціально-психологічну сутність концептів компетентності особистості та її інтраперсональних конфліктів. Показано, що компетентнісний підхід близький до особистісно-діяльнісного, але більш продуктивний, оскільки надає можливість виокремити декілька узагальнених ключових компетенцій, які об'єднують у групу діяльності, схожі за способами дії. Зазначається, що ключового значення набувають види компетенцій, які подані науковцями на засадах допредметного змісту освіти: загальнокультурна – володіння мовою культури, способами пізнання світу (містить навчально-пізнавальну та інформаційну компетентності); соціально-трудова – засвоєння норм, способів та засобів соціальної взаємодії; комунікативна – формування готовності та здатності розуміти іншого, будувати спілкування, адекватно наявній ситуації; компетентність у галузі особистісного визначення – формування досвіду самопізнання, усвідомлення свого місця у світі, вибір ціннісних цільових змістових настанов для своїх дій.

Ключові слова: особистість, компетентність особистості, інтраперсональний конфлікт.

Постановка проблеми. Сучасні потреби суспільства, окремих соціальних груп, особистості в освіті вимагають доповнення системно-цілісного та особистісно-діяльнісного підходів відповідно до культурологічних та компетентнісних підходів.

Поняття «компетентнісний концепт» тлумачиться як «інтегральна здатність» вирішувати конкретні проблеми розвитку особистості, а саме розвитку впевненості у собі у процесі її соціалізації (Л.Глушко).

Поняття «компетентність» тлумачиться як інтегральна здатність вирішувати проблеми розвитку впевненості в собі, які виникають у молоді [1; 4; 6; 12]. Така здатність передбачає наявність знань, але у межах компетентнісного підходу слід не стільки розпоряджатися власне знаннями, скільки володіти певними особистісними характеристиками і вміти у будь-який час знайти і відібрати у створених людством величезних сховищах інформації потрібні знання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці (А. Андреев, І. Зимня) зазначають, що з відносно локальної педагогічної теорії компетентнісний підхід поступово перетворюється на суспільно значуще явище, яке претендує на роль концептуальної засади в галузі політики, що проводиться

у сфері освіти як державою, так і впливовими міжнародними організаціями, серед яких і Європейський Союз. Характер європейської освітньої політики зумовив активізацію міжнародного співробітництва європейських країн у галузі розвитку теорії та практики неперервної освіти на визначенні ключових компетентностей, які мають бути сформовані у процесі здобуття освіти. Науковці наводять тлумачення поняття «компетентність» в документах ЄС, де воно трактується як «сукупність знань, умінь та відносин», а «ключова компетентність» – як компетентність потрібна для всіх. Остання охоплює базові вміння та виходить за межі цього поняття [2; 3; 5; 8; 13].

Мета статті - розкрити соціально-психологічну сутність концепцій компетентності особистості та її інтраперсональних конфліктів.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Експерти ЄС розробили нове розуміння суті, цілей, принципів, змістових характеристик та критеріїв ефективності системи неперервної освіти в європейському регіоні та визначили вісім груп таких ключових компетентностей: спілкування рідною мовою, що означає здатність до вираження думок, почуттів, фактів, а також до мовної взаємодії у широкому колі соціальних та культурних контекстів; спілкування іноземними мовами, що доповнює вищезазначене потребою розвитку умінь до інтеркультурного співробітництва та розуміння; математична компетентність, базові компетентності у галузі природничих наук і технологій; інформаційна компетентність передбачає використання технологій інформаційного суспільства у процесі трудової діяльності, дозволяти та спілкування; пізнавальна компетентність, що означає набуття умінь організовувати власне навчання; міжособистісні, інтеркультурні та соціальні компетентності, громадянська компетентність, які потрібні для ефективної та конструктивної участі індивіда у соціальному і професійному житті в умовах зростаючої диверсифікації суспільства; підприємницька компетентність, що означає здатність індивіда втілювати ідеї в життя; культурна компетентність – це усвідомлення важливості й умінь творчо виражати ідеї, досвід та емоції за допомогою різних засобів [6; 9; 10]. Ці групи ключових компетентностей впливають на соціалізаційні процеси школярів та на розвиток такої риси особистості школяра як впевненість у собі.

Компетентнісна модель освіти співвідноситься з динамічним «відкритим» суспільством, в якому продуктом процесів соціалізації, виховання та навчання, підготовки молодого покоління до виконання усіх життєвих функцій є відповідальна особистість, готова до здійснення вільного, гуманістично зорієнтованого вибору. За такого підходу до змісту освіти входять не лише знання, умінь, навички, а насамперед способи діяльності, досвід репродуктивної і творчої діяльності, досвід ціннісного ставлення до соціокультурного довкілля. Водночас компетентність особистості передбачає розвиток певних її здібностей, необхідних для реалізації відповідної діяльності [3; 4; 7; 9].

Науковців наголошують, що з позицій компетентнісного підходу зміст освіти містить ті ж компоненти, що і культурологічний, але увага акцентується насамперед на способах діяльності, а знання є засобом, без якого неможливо здійснити діяльність. Компетентнісний підхід близький до особистісно-діяльнісного, але більш продуктивний, оскільки дає можливість виокремити декілька узагальнених ключових компетенцій, які об'єднують у групу діяльності, схожі за способами дії [7; 8; 11; 12]. Ключового значення набувають види компетенцій, які подані науковцями на засадах допредметного змісту освіти: загальнокультурна – володіння мовою культури, способами пізнання світу (містить навчально-пізнавальну та інформаційну компетентності); соціально-трудова – засвоєння норм, способів та засобів соціальної взаємодії; комунікативна – формування готовності та здатності розуміти іншого, будувати спілкування, адекватно наявній ситуації; компетентність у галузі особистісного визначення – формування досвіду самопізнання, усвідомлення свого місця у світі, вибір ціннісних цільових змістових настанов для своїх дій [1; 3; 4].

Компетентнісний підхід становить систему певних позицій та принципів, підібраних і структурованих таким чином, що з одного боку, вони будуються на засадах гуманістичної тенденції, а з іншого – дозволяють організувати педагогічний процес у дошкільному навчальному закладі. Л. Глушко пропонує авторське бачення формулювання основних теоретичних аспектів, які визначають сутність компетентнісного підходу, і особливостей його застосування у навчальних закладах, а саме виходить з того, що компетентнісний підхід становить цілісну систему визначення мети, завдань, змісту, організаційного і технологічного забезпечення соціальної компетентності особистості та реалізує наступні функції. Стосовно освіти компетентнісний підхід дає низку орієнтирів для розроблення вимог до її якості, сформульованих з позицій компетентнісного підходу. Освіта покликана насамперед забезпечити становлення низки компетентностей особистості, серед яких виокремлюється соціальна компетентність. Компетентнісний підхід дозволяє найточніше визначити змістові лінії та логіку введення особистості у суспільне довкілля та світ людей, відповідно до сучасного поняття «соціально компетентна особистість». За базовим компонентом освіти формуються такі основи соціальної компетентності: уміння орієнтуватися у світі людей (рідні, близькі, знайомі, незнайомі люди; люди різної статі, віку, роду занять тощо); здатність розуміти іншу людину, її настрій, потреби, особливості поведінки; уміння поважати інших людей, допомагати, дбати про них; обирати відповідні ситуації спілкування та спільної діяльності. Відтак, соціально компетентна особистість здатна відчувати своє місце у системі стосунків та адекватно поводитися.

Висновки. Виходячи з потреби забезпечення виваженого соціалізаційного процесу, що сприяє прилученню особистості до культури суспільства та освоєнню позиції суб'єкта соціального життя, компетентнісний підхід дозволяє спиратися на принципи соціальної відповідності, що передбачає

відповідність змісту і методів виховання реальній соціальній ситуації, в якій організовується виховний процес. Завдання дорослого – навчити правильно використовувати методи соціальної адаптації в умовах нестабільного оточення; вибирати способи психологічного захисту залежно від обставин життя; змінювати поведінку з урахуванням вимог тієї соціальної групи, в якій знаходиться молода людина; діагностичності, тобто орієнтації на досягнення достатнього рівня соціальної компетентності, що виявляється у сформованих ціннісних орієнтаціях дитини, соціальному інтелекті, дотримання норм і правил поведінки у соціумі та характері взаємодії з дітьми та дорослими; багатофункціональності, компетентність передбачає інтегративне поєднання низки складових як здатності до вирішення завдань та налагодження взаємодії з соціумом.

Компетентнісний підхід дозволяє не лише реформувати зміст освіти, але, як механізм приведення її у відповідність до вимог сучасних реалій, уможлиблює забезпечення цілісності соціально-педагогічного супроводу соціалізації особистості; створення у закладах емоційно-комфортного розвивального середовища; гармонійне доповнення соціалізації індивідуалізацією; забезпечення функціонування навчальної установи як відкритої соціально-педагогічної системи. Як слушно зазначає Л. Глушко, задля забезпечення у сучасній соціокультурній ситуації належного рівня соціальної компетентності, необхідне підсилення загальнокультурного фундаменту освіти, спрямування її у контекст культури. Це означає орієнтацію усієї освіти на загальнолюдські цінності – національну та світову культуру, гуманітаризацію та гуманізацію освіти, створення цілісного культурно-розвивального середовища для розвитку самостійності, суб'єктності та саморозвитку особистості, зокрема в напрямку подолання нею інтраперсональних конфліктів.

Література

1. Васьківська Г. Знання про людину як основа формування соціальної компетентності / Галина Васьківська // Українська література в загальноосвітній школі. – 2012. – № 6-7. – С. 22-25.
2. Клепко С. «Компетенізація освіти»: обмеження і перспективи / С. Клепко // Постметодика. – 2005. – № 1. – С. 9-17.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Колективна монографія / Під заг. ред. О. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с.
4. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні. – К.: К.І.С., 2003. – 296 с.
5. Панок В. Г. Українська практична психологія: визначення, структура та завдання / В. Г. Панок // Практична психологія та соціальна робота. – 1998. – № 1. – С. 5–9.

6. Паращенко Л. І. Технологія формування ключових компетентностей у старшокласників: практичні підходи / Л. І. Паращенко // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К. : К.І.С., 2004. – С. 73–85. – Бібліотека з освітньої політики.

7. Повзун В. Д. Ценностное самоопределение личности в университетском образовании / В. Д. Повзун // Аксиология образования. Фундаментальные исследования в педагогике. – М. : Дом педагогики, ИПК ГОУ ОГУ, 2008. – С. 40–88.

8. Родигіна І. В. Діяльнісний підхід до формування базових компетентностей учнів / І. В. Родигіна // Біологія і хімія в школі.– 2005. – № 1. – С. 34–36.

9. Семиченко В. А. Пріоритети професійної підготовки: діяльнісний чи особистісний підхід / В. А. Семиченко // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи. – К. : ВІПОЛ, 2000. – С. 176–203.

10. Тараненко І. Розвиток життєвої компетентності та соціальної інтеграції / І. Тараненко // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство. – К. : Контекст, 2000. – С. 37–40.

11. Трубачева С. В. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі / С. В. Трубачева // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи.– К. : «К.І.С», 2004. – С. 53–58.

12. Хуторской А. Ключевые компетенции и образовательные стандарты [Електронний ресурс] // Інтернет-журнал «Эйдос». – 23 апреля 2002.

13. Хуторской А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской // Народное образование. – 2010. – №2. – С. 58-64.

14. Чепелева Н. В. Динаміка внутрішніх конфліктів студентів-психологів у процесі їх професійної підготовки / Н. В. Чепелева, Н. І. Пов'якель // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції [«Конфлікти в суспільстві: діагностика і профілактика»], (Чернівці, 30 травня – 1 червня 1995 р.) / Київ-Чернівці: ЧНУ імені Ю.Федьковича, 1995. – С. 391–395.

Транслітерація

1. Vas'kivs'ka G. Znannya pro lyudynu yak osnova formuvannya social'noi kompetentnosti / Galina Vas'kivs'ka // Ukraïns'ka literatura v zagal'noosvitnij shkoli. – 2012. – № 6-7. – S. 22-25.

2. Klepko S. «Kompetenizaciya osviti»: obmezheniya i perspektivi / S. Klepko // Postmetodika. – 2005. – № 1. – S. 9-17.

3. Kompetentnisnij pidhid u suchasnij osviti: svitovij dosvid ta Ukraïns'ki perspektivi: Kolektivna monografiya / Pid zag. red. O. Ovcharuk. – K.: K.I.S., 2004. – 112 s.

4. Ovcharuk O. Kompetentnosti yak klyuch do onovlennya zmistu osviti / O. Ovcharuk // Strategiya reformuvannya osviti v Ukraïni. – K.: K.I.S., 2003. – 296 s.

5. Panok V. G. Ukraïns'ka praktichna psihologiya: viznachennya, struktura ta zavdannya / V. G. Panok // Praktichna psihologiya ta social'na robota. – 1998. – № 1. – S. 5–9.

6. Parashchenko L. I. Tekhnologiya formuvannya klyuchovih kompetentnostej u starshoklasnikiv: praktichni pidhodi / L. I. Parashchenko // Kompetentnisnij pidhid u suchasnij osviti: svitovij dosvid ta Ukraïns'ki perspektivi. – K. : K.I.S., 2004. – S. 73–85. – Biblioteka z osvithoi politiki.

7. Povzun V. D. Cennostnoe samoopredelenie lichnosti v universitetskom obrazovanii / V. D. Povzun // Aksiologiya obrazovaniya. Fundamental'nye issledovaniya v pedagogike. – M. : Dom pedagogiki, IPK GOU OGU, 2008. – S. 40–88.

8. Rodigina I. V. Diyal'nisnij pidhid do formuvannya bazovih kompetentnostej uchniv / I. V. Rodigina // Biologiya i himiya v shkoli.– 2005. – № 1. – S. 34–36.

9. Semichenko V. A. Prioriteti profesijnoi pidgotovki: diyal'nisnij chi osobistisnij pidhid / V. A. Semichenko // Neperervna profesijna osvita: problemi, poshuki, perspektivi. – K. : VIPOL, 2000. – S. 176–203.

10. Taranenko I. Rozvitok zhittevoi kompetentnosti ta social'noi integracii / I. Taranenko // Kroki do kompetentnosti ta integracii v suspil'stvo. – K. : Kontekst, 2000. – S. 37–40.

11. Trubacheva S. V. Umovi realizacii kompetentnisnogo pidhodu v navchal'nomu procesi / S. V. Trubacheva // Kompetentnisnij pidhid u suchasnij osviti: svitovij dosvid ta Ukraïns'ki perspektivi.– K. : «K.I.S.», 2004. – S. 53–58.

12. Hutorskoj A. Klyucheveve kompetencii i obrazovatel'nye standarty [Elektronnij resurs] // Internet-zhurnal «EHjdos». – 23 aprelya 2002.

13. Hutorskoj A. Klyucheveve kompetencii kak komponent lichnostno-orientirovanoj paradigmy obrazovaniya / A.V. Hutorskoj // Narodnoe obrazovanie. – 2010. – №2. – S. 58-64.

14. Shepeleva N. V. Dinamika vnutrishnih konfliktiv studentiv-psihologiv u procesi ih profesijnoi pidgotovki / N. V. Shepeleva, N. I. Pov'yakel' // Materiali III Mizhnarodnoi naukovo-praktichnoi konferencii [«Konflikti v suspil'stvi: diagnostika i profilaktika»], (CHernivci, 30 travnya – 1 chervnya 1995 r.) / Kiïv-CHernivci: CHNU imeni YU.Fed'kovicha, 1995. – S. 391–395.

Вашенко И.В., Карамушка Т.В., Катасанов А.М., Шостя И.В., Омелянюк С.Н.

Концепты «компетентность личности» и «интраперсональный конфликт» в социальных сетях: социально-психологический аспект

В статье рассмотрена социально-психологическая сущность концептов компетентности личности и ее интраперсональных конфликтов. Показано, что компетентностный подход близок к личностно-деятельностному, но более производительный, поскольку позволяет выделить несколько обобщенных ключевых компетенций, которые объединяют в группу деятельности, похожи по способам действия. Отмечается, что ключевое

значення прибувають види компетенцій, представлених ученими на основі предметного вмісту освіти: загальнокультурне – володіння мовою культури, методами пізнання світу (вміщує навчально-пізнавальну та інформаційну компетенції); соціально-трудове – засвоєння норм, методів та засобів соціального взаємодія; комунікативна – формування готовності та здатності розуміти іншого, будувати спілкування, адекватно складній ситуації; компетенція в галузі особистісного визначення – формування досвіду самопізнання, усвідомлення свого місця в світі, вибір ціннісних, цільових змістових установок для своїх дій.

Ключові слова: особистість, компетенція особистості, внутрішньособистісний конфлікт.

Vashchenko I.V., Karamushka T.B., Katalasov O.M., Shostya I.V., Omelyanyuk S.N.

Concepts of "personal competence" and "intrapersonal conflict" in social networks: the socio-psychological aspect

The article deals with the socio-psychological essence of the concepts of the competence of the personality and its intrapersonal conflicts. It is shown that the competence approach is close to the personality-activity, but more productive, since it allows us to identify several generalized key competencies that are integrated into a group of activities that are similar in methods of action. It is noted that the key competencies are acquired by the types of competences represented by scientists on the basis of the objective content of education: general cultural - mastering the language of culture, ways of cognizing the world (contains educational and informational competence); social and labor - the assimilation of norms, ways and means of social interaction; communicative - the formation of readiness and the ability to understand the other, build communication, adequately the situation; competence in the field of personal identification - the formation of experience of self-knowledge, awareness of their place in the world, the choice of value, targeted content for their actions.

Key words: personality, personality competence, intrapersonal conflict.

Вашченко Ірина Володимирівна – доктор психологічних наук, професор, професор, професор кафедри загальної психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Карамушка Тарас Вікторович – кандидат психологічних наук, асистент кафедри соціальної психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Катасанов Олексій Михайлович – аспірант кафедри психології та соціології Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Сєверодонецьк;

Шостя Інна Володимирівна – аспірант кафедри психології та соціології Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Северодонецьк.

Омелянюк Сергій Миколайович – здобувач кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Северодонецьк.
УДК 159.922.6(043.3):316.663.22

Дубова О. Ю.

ЗМІСТ І ПОКАЗНИКИ АВТЕНТИЧНОСТІ САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті за результатами теоретичного аналізу наукової літератури подано зміст та показники автентичності самопрезентації особистості керівника загальноосвітнього навчального закладу. Визначено характерні риси управлінської діяльності (насиченість великою кількістю дій; різноманітність видів діяльності; фрагментарність діяльності; часте втручанням ззовні; широка мережа контактів, які виходять далеко за межі робочої групи; переважання вербального спілкування з оточуючими). Показано специфічні особливості, які характерні для управління загальноосвітнім навчальним закладом: вміння враховувати особливості різних вікових груп у процесі взаємодії з учасниками освітнього процесу; вміння здійснювати мобільне та гнучке ділове спілкування з кожним суб'єктом освітнього простору; знання інноваційних підходів, вміння їх гнучко використовувати з урахуванням специфіки діяльності конкретного закладу освіти, володіння технологіями надання консультативної допомоги учасникам освітньої діяльності в реалізації цих підходів; керівники освітніх закладів самі мають бути зразком особистості, яку вони прагнуть виховати у підростаючих поколіннях). Здійснено порівняльний аналіз проявів автентичної (гнучкість і диференційованість у міжособистісних стосунках, суб'єктність, узгодженість, конгруентність, прозорість, неконформність, самоорганізація, здатність до вибору, особиста відповідальність, ціннісне ставлення до себе) та неавтентичної (ригідність, пасивність, залежність від зовнішніх впливів, емоційна залежність, замкненість, конформність, розбалансованість, несамостійність, невміння брати відповідальність за власні дії, знецінення власної особистості) особистості. На основі узагальнення та систематизації зазначених показників та специфіки управлінської діяльності в освіті висвітлено показники автентичності самопрезентації керівників загальноосвітніх навчальних закладів.

Ключові слова: самопрезентація, автентичність самопрезентації, керівник загальноосвітнього навчального закладу, управлінська діяльність.

Постановка проблеми. В умовах реалізації Концепції нової української школи особливого значення набуває особистісних розвиток усіх суб'єктів